

Handläggare
Katarina Forslöv
Telefon: 08-508 28 759**Till**
Miljö-och hälsoskyddsnämnden
2025-11-04, p. 14

Svealandskusten 2025 – årsrapport från Svealands kustvattenvårdsförbund

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna anmälan av Svealands kustvattenvårdsförbunds årsrapport *Svealandskusten 2025*.
2. Översända tjänsteutlåtandet för kännedom till Svealands kustvattenvårdsförbund.

Sammanfattning

Staden är medlem i tre vattenvårdsförbund: Mälarens, Svealandskustens och Tyresåns vattenvårdsförbund. Det arbete som bedrivs inom vattenvårdsförbunden är av stor betydelse för möjligheterna att följa och förbättra miljötillståndet i stadens vatten och för att genomföra kostnadseffektiva åtgärder.

Svealands Kustvattenvårdsförbund bedriver miljöövervakning och samordnar recipientkontroll längs Svealandskusten. Stockholms tre kustvatten; Brunnsviken, Lilla Värtan och Strömmen, omfattas av provtagningen. Förbundet redovisar de mätningar som genomfördes 2024 i årsrapporten *Svealandskusten 2025*. Därtill presenteras en rad artiklar.

Enligt mätningarna 2024 uppnår inga vattenförekomster god fosforstatus och många har till och med otillfredsställande eller dålig fosforstatus. Den ekologiska statusen avseende fosfor i Stockholms kustvatten (2019-2024) klassas till måttlig i Brunnsviken, otillfredsställande i Lilla Värtan respektive dålig i Strömmen. I Brunnsviken, där fällning av sedimenten utfördes 2019 i syfte att minska belastningen av fosfor från sedimenten, har statusen avseende fosfor förbättrats efter att tidigare ha legat mellan otillfredsställande och dålig.

Vattenkvaliteten i så gott som samtliga delar av Svealandskusten behöver förbättras för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas.

För att effektivisera åtgärdsarbetet hos förbundets medlemmar har förbundet under året anställt en åtgärdssamordnare. Syftet med åtgärdssamordnaren är att stötta medlemmarna, i första hand kommunerna i sitt åtgärdsarbete. Genom att bidra med kunskap, samverkansmöjligheter, stöd i att söka bidrag med mera kan åtgärdsarbetet intensifieras och effektiviseras.

Stockholms stad ingår i förbundets styrelse sedan 2018. Staden representeras också i förbundets beredningsgrupp genom miljöförvaltningen och Stockholm Vatten och Avfall AB.

Bakgrund

Staden är medlem i tre vattenvårdsförbund: Mälarens, Svealandkustens och Tyresåns vattenvårdsförbund. Det arbete som bedrivs inom vattenvårdsförbunden med både samverkan och åtgärdssamordning mellan kommunerna samt omfattande miljöövervakning är av stor betydelse för möjligheterna att följa och förbättra miljötillståndet i stadens vatten och för att genomföra kostnadseffektiva åtgärder.

Verksamhetsområdet för Svealands Kustvattenvårdsförbund (SKVVF) omfattar kustvatten i Uppsala, Stockholms och Södermanlands län och sträcker sig till länsgränsen mot Gävleborgs län i norr samt till länsgränsen mot Östergötlands län i söder. Förbundet bildades år 2000 och är en ideell förening som i huvudsak finansieras genom medlems- och serviceavgifter. Medlemmarna består av 22 kommuner, tre länsstyrelser, två regioner, 13 privata och kommunala bolag samt 12 intresse- och ideella föreningar. Kommunerna betalar årligen en rörlig serviceavgift (1,05 kr/invånare) som baseras på invånarantal samt en fast medlemsavgift (1000 kr/år). Staden betalar en avgift baserad på det totala invånarantalet i staden oavsett om de är bosatta i det primära avrinningsområdet eller inte. För 2025 är avgiften 1,04 mkr. Detta eftersom i princip allt avloppsvatten från stadens invånare leds ut i kustvattnet, antingen via utsläpp från Bromma och Henriksdals avloppsreningsverk till Strömmen eller via Himmerfjärdsverket till Himmerfjärden. Stockholm Vatten och Avfall AB betalar en separat service- och medlemsavgift (cirka 110 000 kr/år).

Förbundet ska enligt stadgarna verka för en god vattenvård utmed Svealandskusten genom att bygga upp en kunskapsbas, dels om kustvattnets kvalitet och dels om orsaker till påverkan. Sedan 2001 sker årlig miljöövervakning i kustvattnet genom institutionen DEEP på Stockholms universitet.

Stockholm stad är sedan 2018 representerad i styrelsen för förbundet med en ordinarie ledamot och en ersättare. Staden

representeras också i förbundets beredningsgrupp genom miljöförvaltningen och Stockholm Vatten och Avfall AB.

Information om förbundet samt rapporter och data om Svealands kustvatten finns på förbundets hemsida, www.skvvf.se. Denna kompletteras av www.svealandskusten.se, ett samarbetsprojekt mellan förbundet och Östersjöcentrum vid Stockholms universitet.

Årsrapportens innehåll

Förbundets mätverksamhet redovisas i en årsrapport (bilaga 1) som i år innehåller artikeln *Tillståndet i kustvattnet* med resultaten från 2024. Artikeln sammanfattas närmare nedan.

I rapporten finns också artiklar skrivna av externa experter i syfte att bidra till förståelsen för miljöförhållandena och utvecklingen av tillståndet i kustvattnet. De artiklar som särskilt bedöms beröra Stockholms stad beskrivs närmare nedan.

Artikeln *Tillståndet i kustvattnet*

Förbundets provtagningar görs två gånger per sommar vid närmare 200 platser längs Svealands kust. Sommaren 2024 inleddes med högsommarvärme i juni, följt av en normalvarm juli och augusti. Längs Svealandskusten upprepades 2023 års uppvällning av riktigt kallt vatten, även i de mellersta och norra delarna, vilket är ovanligt. Uppvällningen ledde till extra klart vatten med rekordstora siktdjup i ytterskärgården. Även i flera områden där den långsiktiga trenden varit mot allt grumligare vatten var det ovanligt klart 2024. I delar av den inre skärgården syns en långsiktig trend mot allt klarare vatten.

Klorofyll mäts som ett mått på algblomning. Blomningen av cyanobakterier (algblomningen) i öppna Östersjön började tidigt i det varma, soliga vädret i juni. Både sydgående strömmar och uppvällning höll dock algblomningen borta från kusten. Låga klorofyllhalter uppmättes längs kusten vid provtagningen i juli. I augusti hade klorofyllhalterna ökat till mer normala nivåer i den yttre skärgården. I den mellersta delen av Stockholms skärgård uppmättes relativt låga klorofyllhalter, särskilt i augusti. I stora delar av innerskärgården har statusen förbättrats, från otillfredsställande till måttlig när det gäller klorofyll.

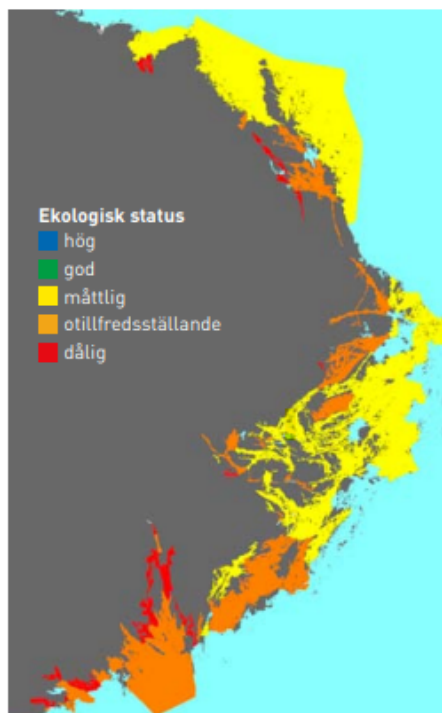
Inga vattenförekomster klarar gränserna för god fosforstatus och många har till och med otillfredsställande eller dålig fosforstatus. Se figur 1 nedan. Statusen är måttlig (gul) i Brunnsviken, otillfredsställande (orange) i Lilla Värtan och dålig (röd) i Strömmen. Statusen i Brunnsviken, där fällning av sedimenten

utfördes 2019 i syfte att minska belastningen av fosfor från sedimenten, har statusen förbättrats efter att tidigare ha legat mellan otillfredsställande och dålig. Motsvarande förbättring av klorofyll och siktdjup är dock inte lika tydlig i Brunnsviken.

De förhöjda fosfornivåerna längs Svealandskusten under sommaren kan kopplas till ökade fosforhalter i öppet hav i Egentliga Östersjön. Det öppna havets salta, kalla djupvatten för med sig både fosfor och tungt syrefattigt bottenvatten till olika kustområden. Påverkan från Östersjön har tydligt ökat, och stora delar av kustvattnet har en förhöjd fosfornivå sedan 2014, utan tecken på att avta.

Den ökande fosforhalten längs Svealandskusten gör att det blir allt svårare att nå god status. Vattenkvalitén i så gott som samtliga delar av Svealandskusten behöver förbättras för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Enligt artikelförfattarna kommer det inte att räcka med enbart lokala åtgärder för att nå god status i kustvattnet. Sammantaget måste alla länder runt Östersjön arbeta för att vi ska uppnå de storskaliga förbättringar som behövs i Östersjön.

Ekologisk status **Totalfosfor 2019 – 2024**

Figur 1. Förbundets klassning av den ekologiska statusen med avseende på totalfosfor (år 2019-2024) för vattenförekomster i Svealands kustvatten. Den ekologiska statusen i Stockholms kustvatten klassas till måttlig (gul) i Brunnsviken och Lilla Värtan respektive dålig (röd) i Strömmen. Statusen av fosfor har förbättrats i Brunnsviken sedan 2023, då denna var otillfredsställande.

Artikeln *Färre gäddor längs kusten, men abborren återhämtar sig*

Den årliga övervakningen av kustfisk längs med Svealandskusten visar att mört, abborre och strömming de vanligaste arterna. Provfisket längs kusten visar på stora förändringar i fiskbestånden över tid, med tydlig nedgång för vissa arter som till exempel gädda, och ökningar av andra, till exempel mört och storspigg. Även abborre ökar i vissa områden. Många faktorer påverkar utvecklingen såsom antalet vuxna lekfiskar, tillgängliga lekmiljöer, födotillgång, predation från andra fiskar, skarv och säl, samt högt fisketryck.

Fångsterna av storspigg har de senaste två åren har ökat dramatiskt. Störst mängder finns i yttre skärgården. Forskarna bakom artikeln menar att det storskaliga fisket efter strömming indirekt kan ha bidragit till att storspiggen ökat i Östersjön. Denna drastiska ökning av storspigg påverkar bestånden av gädda och abborre negativt när stora mängder spigg vandrar in i skärgården för att fortplanta sig och äter av rovfiskarnas rom och yngel.

Artikeln *Fler fiskefria områden behövs*

Av alla de faktorer som påverkar Östersjön negativt bedöms det alltför intensiva fisket utgöra en av de faktorer som har störst påverkan på Östersjöns ekosystem. Det menar forskare på Stockholms universitet och Lantbruksuniversitetet.

Många fiskbestånd i Östersjön är mycket försvagade och vissa bestånd har kollapsat. Det gäller både bestånd till havs och vid kusten. Flera forskningsstudier visar att fiskefredning som gäller hela året är ett effektivt verktyg för att skydda och återuppbygga fiskbestånd och ekosystem. Om beståndet är kraftigt reducerat eller området är för litet kan fredningen behöva kombineras med åtgärder utanför området för att vara effektivt, till exempel sälskrämmor. Fiskefria områden kan också bidra till att återupprätta ekosystemets funktion och därmed till förbättrade livsmiljöer. Lektidsfredade områden, det vill säga fiske är förbjudet under lekperioden, kan vara enklare att driva igenom, men ger inte lika goda effekter som att helt freda ett område från fiske.

Att inrätta nya skyddade marina områden ligger i linje med EU:s beslut om att alla medlemsländer ska skydda 30 procent av sina havsområden till år 2030, där en tredjedel av dessa områden ska vara strikt skyddade från fiske.

Ny åtgärdssamordnare i förbundet

Stockholm och flera andra medlemskommuner har länge verkat för en mer åtgärdsinriktad verksamhet inom förbundet för att kunna

föreslå ändamålsenliga kostnadseffektiva åtgärder för en bättre vattenmiljö längs kusten. Under 2024 gav styrelsen beredningsgruppen i uppdrag att se över förutsättningarna för att anställa en åtgärdssamordnare under en tvåårsperiod i förbundet. Detta har resulterat i att förbundet under året anställt en åtgärdssamordnare med hjälp av statligt LOVA-bidrag. Syftet med åtgärdssamordnaren är att stötta medlemmarna, i första hand kommunerna, i sitt åtgärdsarbete. Genom att bidra med kunskap, samverkansmöjligheter, stöd i att söka bidrag med mera kan åtgärdsarbetet intensifieras och effektiviseras.

Samordnaren tillträdde sin tvååriga tjänst 1 september 2025.

Svealandskustdagen 2024 och kontaktombudsträff

Som ett led i att sprida rapportens innehåll ordnade förbundet för fjärde året i rad ett seminarium där valda delar av rapporten presenterades.

Vårens kontaktombudsträff den 22 maj 2025 ägnades åt att förbereda inför åtgärdssamordnarens tillträde. Frågan om hur förbundet kan arbeta mer aktivt med samordning av åtgärder utifrån kommunernas behov och behov av stöd diskuterades. På kontaktombudsträffen hölls även inspirationsföreläsningar av Mälarens vattenvårdsförbund och Sportfiskarna.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Svelands kustvattenvårdsförbunds miljöövervakningsverksamhet är av stor betydelse för medlemmarnas arbete med att förbättra miljön i kustvattnet och en viktig förutsättning för att kostnadseffektiva åtgärder ska kunna vidtas. Kunskapen som finns i förbundet är också ett betydelsefullt underlag i vattenmyndighetens arbete med att klassa statusen i kustområdet och är av stort värde för arbetet med att ta fram vattenmyndighetens åtgärdsprogram för Norra Östersjöns vattendistrikt.

För att Stockholms stad och övriga kustkommuner ska kunna förbättra vattenkvaliteten och förutsättningarna för växt- och djurliv i sina kustvattenförekomster har dock en djupare analys av påverkan och åtgärdsbehov behövt göras för att kunna föreslå kostnadseffektiva åtgärder i form av Lokala åtgärdsprogram. Det mellankommunala samarbetet kring de lokala åtgärdsprogrammen för Brunnsviken, Strömmen och Lilla Värtan utgör ett viktigt underlag i stadens fortsatta åtgärdsarbete kring stadens kustvatten.

De forskningsresultat och åtgärdsförslag som återspeglas i förbundets artiklar överensstämmer väl med de åtgärdsförslag som

presenteras de lokala åtgärdsprogrammen och i stadens
fiskeförvaltning.

Förbundets nya åtgärdssamordnare är ett välkommet steg i
förbundets utveckling mot ett mer åtgärdsinriktat arbete i
samverkan mellan kustkommunerna.

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Maria Svanholm
Avdelningschef

Bilagor

1. Svealandskusten 2025 – Årsrapport från Svealands
Kustvattenvårdsförbund